

ULAKBİM TR Dizin Ulusal Akademik Yayıncılık Sempozyumu 2017'nin Düşündürdükleri

Reflections on TR Index National Academic Publishing Symposium 2017

Umut Al*

Öz

Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ulusal akademik yayıncılığın gelişebilmesi adına bir dizi faaliyet yürütmektedir. Düzenli olarak yürüttüğü faaliyetlerin yanı sıra toplumun ilgililerinin bir araya getirildiği toplantılarla bu konudaki bilgiyi daha geniş kitlelerce erişilebilir kılmaya çalışmaktadır. Bu toplantıların sonuncusu 2-3 Kasım 2017 tarihlerinde Antalya'da gerçekleştirilen bir sempozyumdur. Bu yazıda söz konusu sempozyum ile ilgili bilgi verilmekte ve sempozyum süresince konuşulan konular kısaca değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: ULAKBİM; TR Dizin; akademik yayıncılık; süreli yayıncılık.

Abstract

Turkish Academic Network and Information Center conducts a series of activities to promote and develop national academic publishing. In addition to its routine activities, it also tries to make the information about this subject more accessible through meetings that bring together relevant stakeholders. The last of these meetings has been a symposium in Antalya on 2-3 November 2017. In this paper, brief information about the symposium is given and the topics discussed at the symposium are briefly evaluated.

Keywords: Turkish Academic Network and Information Center; TR Index; academic publishing; periodicals publishing.

Giriş

ULAKBİM TR Dizin Ulusal Akademik Yayıncılık Sempozyumu, 2-3 Kasım 2017 tarihleri arasında Antalya'da gerçekleştirildi. 250'nin üzerinde kayıtlı katılımcının olduğu organizasyonda TÜBİTAK-ULAKBİM çalışanları, dergi editörleri, akademisyenler, ticari veri tabanları üreticileri ve bilgi merkezi çalışanları belli başlı katılımcı gruplarını oluşturmaktaydı. Bu gruplar arasında en geniş kitle dergi editörlerinin oluşturduğu gruptu. Bununla birlikte toplantıya katılan dergi editörlerinin birçoğunun birden fazla şapkası (editör, akademisyen gibi) olduğu gerçeği de unutulmamalıdır. Toplantıya katılanların birbirinden oldukça farklı beklentiler içerisinde olduğu gerek sunumlar sonrasında sordukları sorulardan gerekse birebir gerçekleştirilen sohbetlerden açıkça anlaşılıyordu. Bu yazıda iki tam gün süren söz konusu organizasyonun kısa bir değerlendirilmesi yapılmakta ve gelecekte düzenlenecek bu tarz toplantılara ilişkin öneriler sunulmaktadır.

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: umutal@hacettepe.edu.tr
Assoc. Prof. Hacettepe University Department of Information Management

TR Dizin

Türkiye'nin bilimsel bilgi birikimini yansıtacak ürünler geliştirmeyi kendine misyon edinen ULAKBİM, araştırmacıların ulusal ve bilimsel içeriğe elektronik ortamda erişebilmelerini sağlamak amacıyla *TR Dizin*¹ adı verilen bir yapıyı hizmete sunmaktadır. *TR Dizin* kapsamında Sağlık Bilimleri, Mühendislik ve Temel Bilimler, Sosyal ve Beşeri Bilimler, Yaşam Bilimleri ve Hukuk olmak üzere beş temel konu alanı yer almaktadır (“CABİM”, 2017a). ULAKBİM TR Dizin Ulusal Akademik Yayıncılık Sempozyumu'nda yapılan sunumlardan birinde (Satoğlu, 2017) 2017 yılı Kasım ayı itibariyle *TR Dizin* içerisinde 692 derginin bulunduğu ifade edilmiştir. Aynı sunumda bu dergilerin 56'sının *Web of Science* kapsamında dizinlendiği belirtilirken, sadece dokuz derginin *Web of Science*'da yer almakla birlikte, *TR Dizin* içerisinde bulunmadığı anlaşılmaktadır. *TR Dizin* dergilerinin *DergiPark* ile olan ilişkisine baktığımızda ise *TR Dizin* dergilerinin yarısından fazlasının (692 derginin 371'i) *DergiPark*'ta yer aldığı görülmüştür.² Bu noktada katılımcıların bir kısmının da yanlış şekilde anladığı bir konuya değinmekte fayda vardır. *DergiPark* ile *TR Dizin* kesinlikle aynı değildir. *DergiPark* Türkiye'de yayımlanmakta olan akademik dergiler için elektronik ortamda barındırma ve editoryal süreç yönetimi hizmeti sunan bir yapıdır. Sayfasında amaçlarını dört madde altında özetlediği görülmektedir. Bu amaçlara aşağıda yer verilmektedir (“DergiPark”, t.y.):

- Akademik süreli yayıncılığın, Türkiye'de kaliteli ve standartlara uygun olarak gelişmesini sağlamak,
- Ulusal akademik dergilerin tüm dünyada görünürlüğü ve kullanımını artırmak,
- Dergilerin elektronik ortamda yönetilmesini sağlayan bir sistemin yaygın ve ileri düzeyde kullanımını sağlamak
- *TR Dizin* ve *Ulusal Atıf Dizini* için ölçülebilir temiz veri sağlamak.

TR Dizin kapsamında değerlendirilmesi istenen dergilerin ilk yapması gereken iş dergi sahibi, yayıncı veya editör tarafından ULAKBİM Online Dergi İzleme Sistemi'ne (ODİS) kayıt olunması ve editör başvuru formunun doldurulmasıdır. Editör başvuru onayından sonra, ön koşulları sağlayan dergilerin, sayılarına ait pdf sürümlerinin ODİS'e yüklenmesi ile değerlendirme süreci başlamakta ve bu dergiler bir yıl süreyle izlenmektedir. Bu izleme süreci sonucunda “kabul”, “red”, “izleme”, “uyarı” gibi farklı değerlendirme sonuçları ortaya çıkabilmektedir (“CABİM”, 2017b). Sempozyumda ilk gün yapılan sunumlarda görüldüğü üzere her yıl artan sayıda derginin ODİS'e başvuru yaptığı anlaşılmaktadır.

Önceki Sempozyumlar

Günümüzde “ULAKBİM TR Dizin Ulusal Akademik Yayıncılık Sempozyumu” şeklinde anılan toplantıların tarihçesi 2003 yılına kadar gitmektedir. Söz konusu yılın 28 Mart'ında, TÜBİTAK'ın 40. yılı kutlamaları çerçevesinde, “Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık” adıyla bir etkinlik düzenlenmiştir (Tabanlıoğlu ve Yıldızeli, 2010, s. 67). O tarihten günümüze farklı adlarla Türkiye'deki süreli yayıncılığı mercek altına alan ve ULAKBİM tarafından organize edilen çok sayıda sempozyumun yapıldığı bilinmektedir.³ Zaman zaman söz konusu toplantılarla ilgili derleme ve bilgilendirme yazılarının da ulusal literatürde rapor edildiği anlaşılmaktadır (Bahşişoğlu, 2014; Çömlekçi ve Yıldızeli, 2013).

¹ *TR Dizin* 2013 yılı sonuna kadar Ulusal Veri Tabanları-UVT adıyla yürütülmüştür.

² *DergiPark* bünyesinde Kasım 2017 itibariyle 1478 dergi ve bu dergilerde 254.707 makale yer almaktadır. Güncel sayılara <http://dergipark.gov.tr/> adresinden erişilebilir.

³ Örneğin, ilk Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Sempozyumu 2-3 Kasım 2006 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir (Bildiri kitabına <http://uvt.ulakbim.gov.tr/sbvt/kurultay1.pdf> adresinden erişilebilir).

Ulusal Akademik Yayıncılık toplantılarında ULAKBİM çatısı altında örgütlenen ulusal veri tabanı komitelerinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Hatta bir dönem toplantılar ortak açılış ile başlatılıp, sonrasında organizasyonun her veri tabanının kendi toplantıları ile devam ettirildiği bir dönem yaşanmıştır. Gerçekten bu davranışın daha yararlı olup olmayacağı konusunda düşünmek gerekmektedir. Gerekirse konuyla ilgili görüşler konunun muhataplarına sorularak karar almaya yönelik somut geri bildirimler elde edilebilir.

Sempozyum Konuları ve Düşündürdükleri

Toplantıda ana başlıkları ile bilimsel yayınlarda editör katkısı, hakemlik süreçlerinin süreli yayın kalitesine etkisi, araştırma ve yayın etiği konuları ele alınmıştır. *TR Dizin Online Dergi İzleme Sistemi* ile ilgili yapılan değişiklikler paylaşılmış, bu değişikliklere ilişkin olarak ULAKBİM tarafından gerçekleştirilen ön değerlendirme yönteminin ve *TR Dizin* komite üyeleri tarafından yapılan komite değerlendirme yönteminin detayları aktarılmıştır. İlk gün açılış konuşmalarının ardından Clarivate Analytics'ten Dr. Mila Cahue *Web of Science* kapsamında dergi seçim ve değerlendirme süreci ile ilgili bir sunum yapmıştır. Bu sunumun ardından Elsevier'dan Daniel Calto *Scopus* hakkında bilgi vermiş ve *Scopus* verilerine dayanarak Türkiye adresli dergilere yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur. Daha sonrasında "Ulusal Dergilerde Bilimsel Kalitenin Yükseltilmesi" başlığı altında yapılan sunumda genel hatlarıyla konuyla ilgili kavramsallaştırma ve işletimselleştirme sorunlarına değinilmiştir. Dr. Erol Arcaklıoğlu ise TÜBİTAK AYEK özelinde etik uygulamalar ve sorunlara dikkat çekilen bir sunum yapmıştır.⁴

Toplantıda yapılan sunumlar, soru ve cevaplar ile resmi olmayan program dışındaki görüşmelere dayanan gözlemlerden hareketle sempozyumun düşündürdüklerini şu şekilde maddelemek olanaklıdır:

- Dergi editörleri dergilerini *Web of Science*, *Scopus* ya da *TR Dizin* gibi platformlarda görmeyi arzu etmektedir. Ancak bu platformlarda yer almak için beklemeye çok fazla tahammül edememektedirler.
- Bir şekilde olmayı istedikleri ve daha önceden içinde buldukları platformdan çıkarılan dergilerin editörleri bu durumu kabullenmekte zorluk çekmektedirler. Genellikle sorunun kaynağı olarak dergilerinde daha önceki yıllarda görev yapmış editörleri göstermektedirler. Bu tespitin doğru olduğu varsayımı ile hareket edilse bile, varılacak nokta dergi ölçeğinde kurumsallaşmanın başarılammış olduğudur. Bir diğer neden ise dergiler ile veri tabanları arasındaki iletişim eksikliğidir. Bu durum ise ancak ve ancak sürecin ilgili kişiler tarafından sıkı şekilde takip edilmesiyle çözüme kavuşturulabilir.
- Sempozyum katılımcılarının dergilerin etki faktörü konusunda, bu ölçeğin bir kalite göstergesi olarak kullanılabilmesine ilişkin neredeyse görüş birliği içerisinde oldukları gözlenmektedir. Dergi etki faktörünün kaliteyi gösterdiğine inanan çok sayıda uygulama bulunmakla birlikte, bu görüşe oldukça kuşku ile yaklaşan çalışmalar da literatürde mevcuttur.⁵ Doğaldır ki etki faktörü dergilere ilişkin olarak bir şeyler söyleyen değer olarak kabul edilebilir. Ancak bir dergideki her makalenin aynı değerde olduğunu söylemek doğru değildir. Zaten atıf dağılımlarının çarpıklığı, manipülasyona dayalı etki faktörünü artırma çabaları etki faktörünün tek başına ve genellenerek bir kalite göstergesi biçiminde yorumlanmasını tartışmalı hale getirmektedir.
- Toplantı katılımcılarının kaliteli dergi içeriklerine sahip, talep edilirliliği ve görünürlüğü yüksek bir havuz yaratabilmeleri adına konunun detaylı şekilde tartışıldığı dergileri

⁴ Sempozyum programına http://ulakbim.tubitak.gov.tr/sites/images/Ulakbim/tr_dizin_uay_programi.pdf adresinden erişim sağlanabilir.

⁵ Konuyla ilgili farklı araştırmacıların farklı zamanlarda kaleme aldığı çalışmalara (örneğin, Marx ve Bornmann, 2013; Seglen, 1997; Tonta, 2017) daha yakından bakmakta fayda vardır.

(*Scientometrics, Research Evaluation, Journal of Librarianship and Scholarly Communication, Journal of Information Ethics, Journal of Informetrics* gibi) takip edebilmelerinde yarar vardır. Katılımcılardan ihmal edilebilir düzeydeki az sayıda kişi söz konusu dergileri ya da konuyla ilgili toplantıları takip ettiğini belirtmiş, çoğunluk bu toplantı aracılığıyla konunun bu boyutu ile ilk kez tanışmıştır. Bu bağlamda konunun çeşitli boyutlarının tartışılacağı, mekân bağımsız webinarların belli aralıklarla ve potansiyel katılımcıların gereksinim ve beklentilerine uygun şekilde planlanıp hayata geçirilmesi son derece önemlidir.

Sonuç ve Öneriler

Uzun sayılabilecek bir süredir Türkiye’de ulusal akademik yayıncılık sempozyumları düzenlenmektedir. Geline nokta başarılı olunan konular kadar atılması gereken adımların yer aldığı alışveriş listeleri de bulunmaktadır. Türkiye’deki akademik yayıncılık dünyası küresel ölçekte saygın bir konuma ulaşmak istiyorsa niceliğe kafa yorduğu kadar niteliğe de yatırım yapmalıdır. Birçok katılımcının oldukça verimli bir toplantı olarak nitelediği bu tarz organizasyonların devam ettirilmesinde yarar olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda gelecekte düzenlenecek etkinliklerle ilgili olarak bazı önerilerde bulunmak mümkündür. Bu öneriler maddeler halinde aşağıda sıralanmaktadır:

- İlk olarak bu tip organizasyonlar daha geniş bir kitleye hitap edebilmesi adına canlı ve açık erişimli olarak yayınlanmalıdır. Eğer katılımı azaltacağına dair bir endişe söz konusuysa canlı yayın duyurusunun toplantıya az bir süre kalmasına (kayıtlar kapandıktan sonra ya da toplantı gününden bir gün önce) yakın yapılması değerlendirilebilir.
- Sempozyum öncesinde katılımcılardan ilgililere yönelmek istedikleri sorular talep edilmelidir. Bu sorular etkinlik düzenleyicileri tarafından değerlendirilerek gruplandırılmalı ve ilgili oturumlarda (ya da tartışma ve kapanış oturumunda) cevaplanmak üzere uygun kişilere yöneltilmelidir. Bu uygulamanın toplantıların verimliliğini artıracığı düşünülmektedir.
- Ticari yapıları temsil eden kişilerin yapacakları sunumlar kendilerini tanıtan ve tanımlayıcı bilgiler veren yapıya sahip olmaktan çok etkileşimli bir yapıda olmalıdır. Gerekli görüldüğü takdirde tanıtıcı ve tanımlayıcı bilgiler içeren dokümanlar toplantı katılımcıları ile elektronik ya da basılı formatta paylaşılabilir. Toplantı süresince gözlemlenen konulardan biri katılımcıların ticari yapıların temsilcilerine sormak istedikleri kimi sorulara birinci elden herhangi bir yanıt alamadan toplantıdan ayrıldıklarıdır.
- Bilimsel yayıncılık söz konusu olduğunda disiplinlerden kaynaklanan bazı farklılıkların olması son derece doğaldır. Daha sağlıklı tartışmaların yapılması adına toplantının genel omurgasını bozmayacak şekilde alan temelli (sağlık bilimleri, mühendislik, temel bilimler, sosyal bilimler, yaşam bilimleri, hukuk gibi) ve küçük grupların yer alacağı yuvarlak masa toplantıları düzenlemek daha dar kapsamlı sorunların masaya yatırılması adına anlamlı olabilir.
- Konunun tartışılan ve zaman darlığından tartışılmayan çok farklı boyutlarının (intihal, yağmacı dergicilik, ulusal atıf dizini, açık hakemlik, araştırma değerlendirme gibi) olması nedeniyle toplantı süresinin iki günden daha uzun tutulup tutulamayacağını da sempozyumu düzenleyenlerin değerlendirmesinde yarar vardır.

Akademik yayıncılık sürecindeki tüm aktörlerin (yazar, editör, hakem, yayıncı) akademik yayıncılık faaliyetlerinin daha nitelikli şekilde gerçekleşmesine yönelik olarak farklı düzeylerde katkı vereceği açıktır. Bu tarz sempozyumlar bir an önce bilgilendirme ve bilgilendirme platformu olmaktan çıkarılıp, nitelikli tartışmaların yaşandığı ortamlar haline dönüşmelidir. Bu sayede karar alıcılar da kendilerine düşen görevleri daha rahat şekilde yerine getirebileceklerdir.

Kaynakça

- Bahşıoğlu, H. K. (2014). Tıp ve sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık ve sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık sempozyumları. *Bilgi Dünyası*, 15, 202-216.
- CABİM. (2017a). TR Dizin. Erişim adresi: <http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/>
- CABİM. (2017b). TR Dizin başvuru koşulları. Erişim adresi: <http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/tr-dizin-basvuru-kosullari/>
- Çömlekçi, H. ve Yıldızeli, A. (2013). Sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık bildiri kitapları ve bir atıf analizi çalışması. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2013* içinde (s. 75-82). Erişim adresi: <http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/sempozyum11/Sayfa-75-82.pdf>
- DergiPark. (t.y.). Hakkında. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/page/about>
- Marx, W. ve Bornmann, L. (2013). Journal impact factor: “the poor man’s citation analysis” and alternative approaches. *European Science Editing*, 39, 62-63. Erişim adresi: <http://www.lutz-bornmann.de/icons/declaration.pdf>
- Satoğlu, M. M. (2017). ULAKBİM TR Dizin Ulusal Akademik Yayıncılık Sempozyumu 2017 açılış konuşmasında yapılan sunum.
- Seglen, P. O. (1997). Why the impact factor of journals should not be used for evaluating research. *BMJ*, 314, 498-502.
- Tabanlıoğlu, S. ve Yıldızeli, A. (2010). Başlangıcından günümüze “sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık” kitaplarının içerik analizi. *Ulusal Akademik Yayıncılık 2010* içinde (s. 66-73). Erişim adresi: http://uvt.ulakbim.gov.tr/toplantı/uay10/tabanlıoglu_yildizeli.pdf
- Tonta, Y. (2017). *TÜBİTAK Türkiye Adresli Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik (UBYT) programının değerlendirilmesi*. Ankara: TÜBİTAK ULAKBİM. Erişim adresi: <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-tubitak-ubyt-programinin-degerlendirilmesi.pdf>